

SITUACIÓ I REPTES DE L'ECONOMIA VALENCIANA

Via *Noves estratègies
per a la **via valenciana***

V Congrés d'Economia Valenciana

Comunitat Valenciana 2030

Ivie

**GENERALITAT
VALENCIANA**

SITUACIÓ I REPTES DE L'ECONOMIA VALENCIANA

ÍNDEX DE L'INFORME

1. INTRODUCCIÓ	4
2. EVOLUCIÓ RECENT I SITUACIÓ ACTUAL DE L'ECONOMIA VALENCIANA	4
3. FEBLESES DEL TEIXIT PRODUCTIU	6
3.1. Especialització en activitats que generen menys valor i menor productivitat en la majoria de les branques productives	6
3.2. Menor ocupació de capital humà.....	7
3.3. Menor professionalització de la direcció de les empreses	7
3.4. Reduït esforç inversor en R+D.....	8
3.5. Reduït esforç inversor en intangibles	8
3.6. Reduïda grandària empresarial	9
4. FEBLESES DEL SECTOR PÚBLIC	9
4.1. Mancances en infraestructures públiques rellevants	9
4.2. Menors recursos per a donar suport a l'activitat econòmica.....	10
4.3. Administració pública amb menys recursos humans i envellida	10
4.4. Gestió pública poc eficient.....	11
4.5. Feblesa financera, deguda a l'infrafinançament.....	11
5. REPTES I PROPOSTES DE MILLORA	13
6. CONCLUSIONS	14

SITUACIÓ I REPTES DE L'ECONOMIA VALENCIANA

1. INTRODUCCIÓ

En el mes de juliol passat va arrancar el *V Congrés d'Economia Valenciana* i en aquella primera sessió inaugural el focus es va posar en l'evolució que ha seguit l'economia valenciana en els quaranta anys que han transcorregut des que en 1982 es va aprovar l'*Estatut d'Autonomia*. Per això, l'Ivive va elaborar un informe sobre «L'economia valenciana. 40 anys després de l'*Estatut d'Autonomia* de 1982» que ofereix una visió de llarg termini d'aquelles quatre dècades. En aquest període la Comunitat Valenciana ha experimentat una clara transformació, amb un augment de la renda per habitant del 60% que és inferior al que s'ha donat en la mitjana nacional. D'aquesta manera, ens hem allunyat del nivell de benestar mitjà d'Espanya. En concret, si en 1982 el PIB per càpita era pràcticament similar al d'Espanya, en 2021 és un 12% inferior.

A diferència d'aquell informe, aquest document posa el focus en l'evolució recent de l'economia valenciana, en la situació present i en els reptes als quals s'enfronta. Per això, el període d'anàlisi comença en 2007, ja que és un clar punt d'inflexió després d'un cicle expansiu que posteriorment ha donat pas a un altre de 15 anys en què s'han succeït tres crisis: la financera de 2007-2008, la de la pandèmia que va esclatar el març de 2020 i, la més recent, de les matèries primeres que s'ha intensificat amb la guerra Ucraïna-Rússia.

Darrere de la reculada relativa de la Comunitat Valenciana en termes de renda per habitant estan els pobres resultats obtinguts en productivitat, que és el taló d'Aquilles de la nostra economia des de fa dècades. Aquesta baixa productivitat és generalitzada en un ampli nombre de sectors productius i és responsabilitat tant del sector privat com del públic. En tots dos casos, existeixen febleses que és obligat corregir per a tancar la bretxa de productivitat, febleses que s'identifiquen en aquest informe. En el cas del sector privat, aspectes com el reduït esforç inversor en les variables determinants de la productivitat (com capital humà, tecnològic, intangible, etc.) tenen molt a dir a l'hora d'explicar la baixa productivitat, a més d'una especialització productiva en sectors amb menor potencial de generar més valor afegit. En el cas de les AA. PP., la seua missió ha de ser crear les condicions favorables perquè el teixit empresarial desenvolupe la seua activitat, i, per això, ha de dotar d'infraestructures adequades i prestar serveis públics de manera eficaç i eficient. Com a conseqüència, necessita

disposar de recursos financers suficients, una cosa que no és possible pels problemes del sistema de finançament autonòmic.

L'informe identifica una sèrie de reptes que ha d'afrontar la Comunitat Valenciana si vol, no sols deixar de divergir del nivell de benestar d'altres regions més pròsperes, sinó tancar a poc a poc la bretxa de 12 punts que ara mateix li separa de la renda per càpita nacional. Són reptes que s'acompanyen de propostes d'actuació, perquè formen part del full de ruta pel qual caminar en els pròxims anys.

En aquest context, el breu informe s'estructura de la següent forma. En la secció 2 s'analiza l'evolució recent i la situació actual de l'economia valenciana, posant el focus en el problema que tenim de baixa productivitat. En les seccions 3 i 4 s'identifiquen les febleses del sector privat i públic, respectivament, per a continuació, en la secció 5 formular els reptes i les propostes d'actuació. Finalment, la secció 6 conté les conclusions de l'informe.

2. EVOLUCIÓ RECENT I SITUACIÓ ACTUAL DE L'ECONOMIA VALENCIANA

En els últims 15 anys l'economia mundial, l'espanyola i també la valenciana han patit l'impacte de tres crisis: la financera de 2007-2008 l'origen de la qual va tindre lloc en les hipoteques fem estatunidenques; la de la COVID-19 que va esclatar el març de 2020 amb la declaració de la pandèmia; i, la més recent de les matèries primeres, que encara que va començar a la fi de 2021, s'ha intensificat des de l'inici de la guerra Rússia-Ucraïna que va esclatar el març de 2022. Aquesta última crisi ha donat lloc a un escenari d'elevada inflació, que ha obligat a canviar radicalment el to de la política monetària dels bancs centrals, la qual cosa ha ocasionat una pujada ràpida i intensa dels tipus d'interès que endureix les condicions de l'accés al finançament. Les successives revisions a la baixa del creixement mundial i a l'alça de la inflació per part de diverses institucions, mostren les múltiples incerteses que defineixen l'escenari macroeconòmic dels pròxims mesos.

La Comunitat Valenciana no és aliena òbviament a aquest escenari i ha patit l'impacte de les tres crisis amb major

intensitat, si s'ha de jutjar per l'impacte acumulat en el PIB per habitant. Així, com reflecteix el gràfic 1, el PIB per càpita en termes reals és en 2021 un 5,3% inferior al d'abans de la crisi financera en 2007, sent esta pèrdua de benestar superior a la que també ha patit Espanya (-3,7%). Aquest major impacte de les crisis té el seu reflex en la posició relativa del PIB per càpita valencià respecte al d'Espanya, ja que si en 2007 era un 10% inferior, en 2021 la distància s'ha ampliat dos punts percentuals (pp) fins al 12%. En el rànquing de les regions espanyoles, la valenciana ha perdut dues posicions, passant del lloc 10 en 2007 al 12 en 2021. Per tant, ens acostem més al PIB per habitant de les regions més pobres i ens allunyem del de les riques.

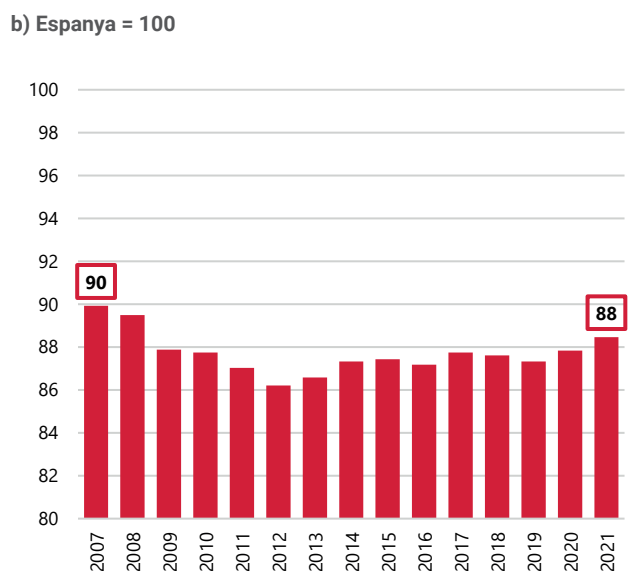
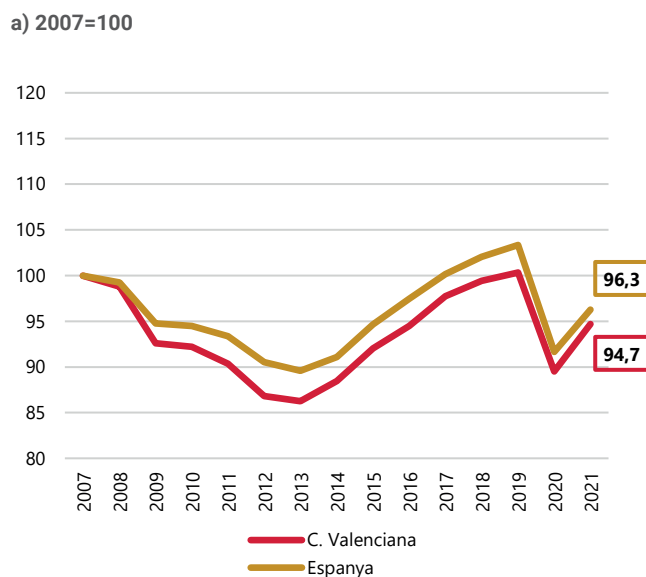
En l'evolució del PIB per càpita (principal indicador de benestar material) influeixen moltes variables, tant a través del denominador (com la demografia i els moviments migratoris) com del numerador. En el primer cas, la demografia no ha actuat en contra de la convergència, ja que la població de la Comunitat Valenciana ha augmentat de 2007 a 2021 en menor mesura que a Espanya (3,8% vs. 4,6%). En el segon, el PIB depèn tant de la quantitat de factors productius utilitzats com de la seua qualitat, i aquesta última afecta la productivitat.

La productivitat és una de les principals fonts de creixement econòmic i tant en el seu nivell com en la seua variació, la Comunitat Valenciana mostra pobres resultats en comparació amb la mitjana nacional. Així, des de fa dècades, la seua productivitat del treball se situa per davall de la d'Espanya, i encara que la bretxa s'ha acurtat un poc, la distància actual continua sent elevada. En el cas del sector privat de l'economia, el valor afegit que aporta un ocupat valencià és un 6,5% inferior al que de mitjana aconseguix un treballador d'Espanya.

Per tant, la clau de la bretxa en PIB per càpita està en el menor dinamisme del PIB que al seu torn depèn de la menor productivitat de l'economia valenciana: la productivitat per ocupat del total de l'economia és un 5% inferior; la productivitat del sector privat és un 6,5% menor a l'espanyola i la productivitat del capital és un 7% inferior a l'espanyola. L'evidència és contundent en assenyalar a la productivitat com a variable clau per a millorar el benestar. És una cosa que ocorre a escala de països, i també de regions. De fet, les regions espanyoles més productives (Madrid, País Basc, Navarra i Catalunya) encapçalen també el rànquing de PIB per habitant.

En resum, tenim un problema de baixa productivitat, ja que generem menys valor que altres economies a partir dels nostres recursos. Aquesta baixa productivitat limita la rendibilitat de les empreses, la capacitat de crear ocupació i aconseguir majors nivells de remuneració dels factors (salaris i beneficis). Per tant, si volem aconseguir el nivell més gran de benestar d'altres regions (PIB per habitant), hem de

Gràfic 1. PIB per càpita (euros constants) de la Comunitat Valenciana. 2007-2021

Font: INE (CRE), AIReF (2022) i elaboració pròpia.

retallar la bretxa que ens separa de la seua productivitat, millorant-la més de pressa. I acurtar la bretxa en productivitat exigeix: a) orientar l'esforç inversor cap als actius de més qualitat que són els que impulsen la competitivitat en generar més valor afegit (R+D+I, capital humà, actius intangibles, TIC, etc.); b) augmentar el pes dels sectors que aconseguixen majors nivells de VAB per ocupat; i c) crear les condicions d'entorn favorables perquè el potencial productiu d'aquests factors s'aprofite bé (infraestructures, polítiques d'innovació, qualitat institucional, facilitat per a fer negocis, etc.).

En aquest context, l'origen dels nostres problemes és doble: 1) hi ha febleses en el teixit empresarial; i 2) també n'hi ha en el sector públic. Identificar aquestes febleses és l'objectiu de la següent secció.

3. FEBLESES DEL TEIXIT PRODUCTIU

En el cas del sector privat, sis són les febleses detectades que s'exposen a continuació i que estan darrere de l'explicació de la baixa productivitat del teixit productiu.

3.1. ESPECIALITZACIÓ EN ACTIVITATS QUE GENEREN MENYS VALOR I MENOR PRODUCTIVITAT EN LA MAJORIA DE LES BRANQUES PRODUCTIVES

El problema de la baixa productivitat de l'economia valenciana no és un tret que afecte un reduït nombre de branques productives, sinó que és un tret que comparteixen la majoria d'elles. Així, com s'aprecia en el gràfic 2, de les 60 branques d'activitat de l'economia, només en 11 la productivitat de la Comunitat Valenciana supera la mitjana nacional i aquestes branques aporten el 14,8% del VAB del sector privat. Per tant, un fet preocupant a destacar és que el 85,2% del VAB privat valencià ho generen sectors amb nivells de

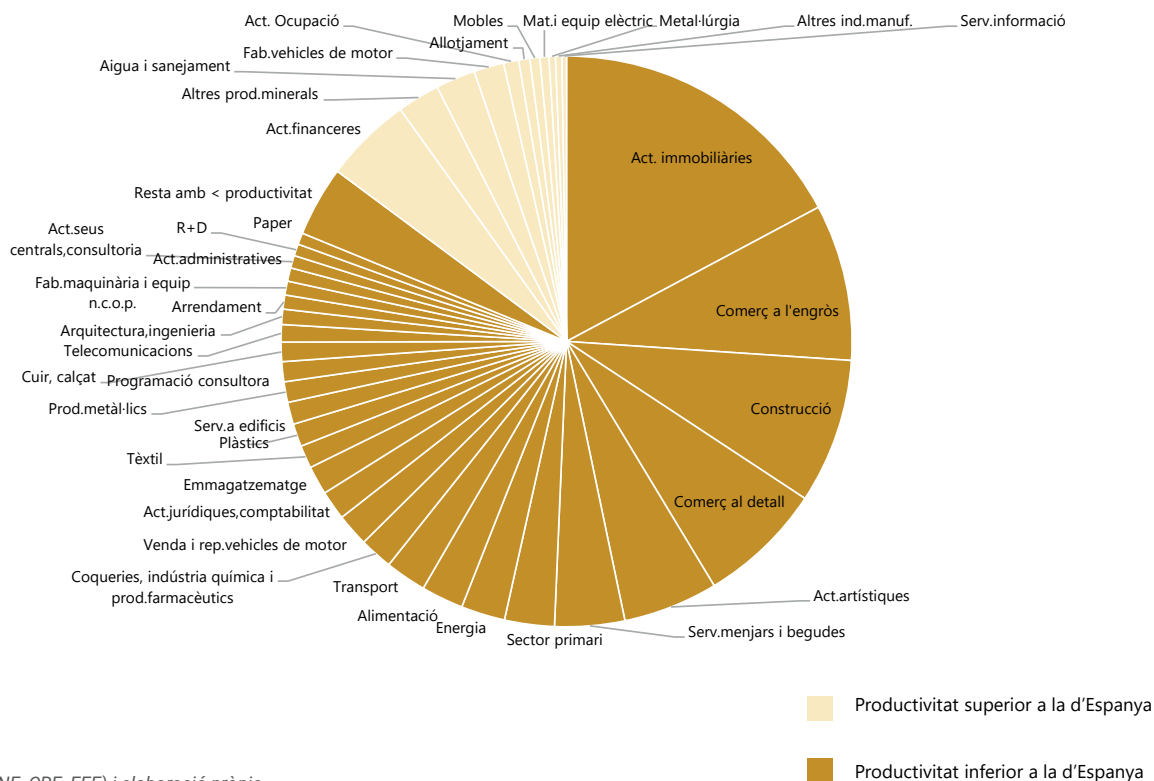
productivitat inferiors als seus homòlegs a Espanya.

A més d'aquest problema generalitzat de baixa productivitat, l'economia valenciana està poc especialitzada en els sectors que aporten més valor afegit per treballador (com telecomunicacions, productes farmacèutics, material de transport, fabricació de productes informàtics, fabricació de maquinària i equip, R+D+I, etc.) i ho està més en sectors de menor productivitat (com el comerç al detall, cuir i calçat, restauració, moble, tèxtil, construcció, etc.). De fet, dels sectors del primer quartil de la distribució més productius (15 de 60), només en 4 la Comunitat Valenciana està més especialitzada. Per tant, com comentarem amb més detall quan analitzem els reptes futurs de l'economia valenciana i les vies de solució, per a tancar la bretxa que ens separa de la productivitat d'Espanya, convé transformar a poc a poc el teixit productiu valencià, dirigint els recursos cap a aquells sectors que aconseguixen majors nivells de productivitat. És un procés lent en el temps, però que cal escometre per a canviar el que es denomina model productiu.

3.2. MENOR OCUPACIÓ DE CAPITAL HUMÀ

La inversió en educació és una de les més productives donada la importància que té el capital humà com a font de productivitat i, per tant, de creixement econòmic.

Gràfic 2. Distribució del VAB del sector privat de la Comunitat Valenciana. 2020 (percentatge)

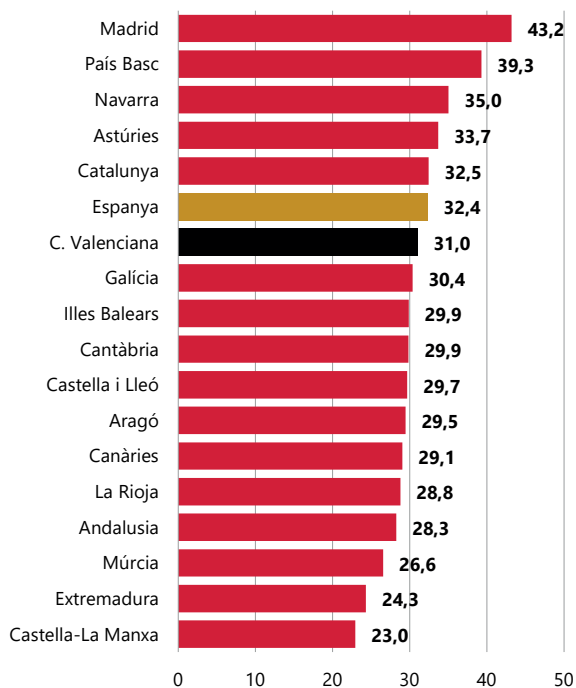
Font: INE (CNE, CRE, EEE) i elaboració pròpia.

Per tant, la qualificació dels recursos humans que utilitzen les empreses condiona el desenvolupament de les activitats més generadores de valor en l'economia actual. Espanya, segons informació del Banc d'Espanya, posseeix un capital humà (aproximat pel nivell d'estudis de la població activa) que és un 4,2% inferior a la mitjana de l'eurozona, la qual cosa en part explica que el PIB per càpita siga un 15% inferior.

En el cas de la Comunitat Valenciana, com mostra el gràfic 3, el percentatge d'ocupats amb estudis universitaris (indicador de la qualitat del treball utilitzat) és inferior al d'Espanya (31% vs. 32,4%) i s'allunya dels valors de les regions líders en productivitat i benestar, com Madrid (43,2%), País Basc (39,3%) i Navarra (35%).

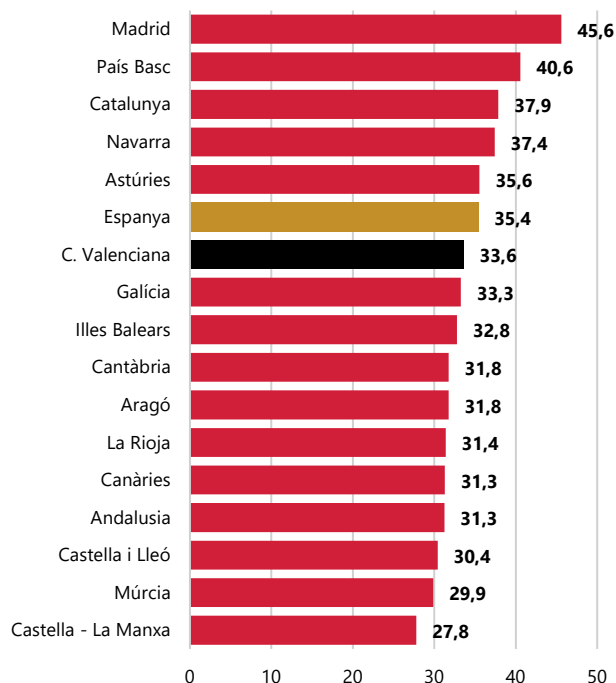
Un altre indicador que mostra que el capital humà emprat pel teixit productiu valencià és de menor qualitat que la mitjana nacional és la composició de les ocupacions segons el seu nivell de qualificació (gràfic 4). Així, les ocupacions altament qualificades (directors i gerents; tècnics i professionals; tècnics de suport) pesen menys en la Comunitat Valenciana (33,6%) que a Espanya (35,4%). És de nou un percentatge allunyat de les regions líders.

Gràfic 3. Percentatge d'ocupats amb estudis universitaris. 2021

Font: INE (EPA) i elaboració pròpia.

Gràfic 4. Pes de la població altament qualificada en el total d'ocupats. 2021 (percentatge)

Font: INE (EPA) i elaboració pròpia.

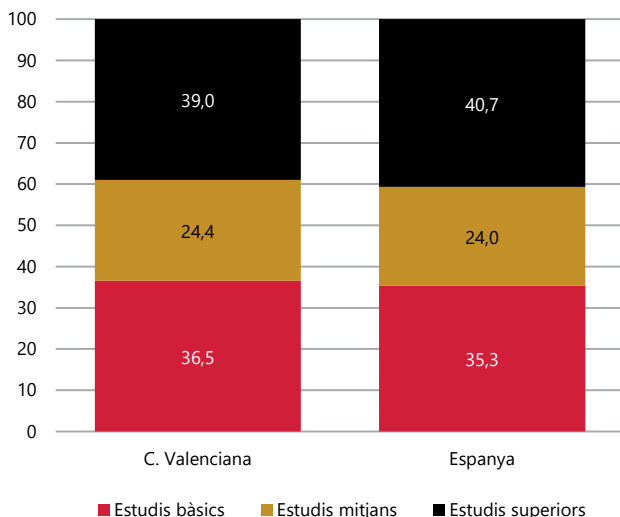
3.3. MENOR PROFESSIONALITZACIÓ DE LA DIRECCIÓ DE LES EMPRESSES

La preparació dels emprenedors és clau per a l'orientació de les estratègies i l'especialització de les empreses. Són ells els que prenen les decisions sobre l'orientació cap a un determinat tipus de mercat (domèstic o internacional), tipus de client, la relació qualitat-preu del producte, l'especialització en una determinada baula de la cadena de valor, la transformació digital, l'ús més o menys intens d'actius intangibles, la inversió en R+D, i un llarg etcètera de variables que afecten el futur de l'empresa. Per tant, la professionalització de la direcció és vital per a definir l'estratègia de les empreses i aquesta professionalització exigeix capital humà de qualitat en els que prenen aquestes decisions.

Un indicador del nivell de capital humà dels emprenedors (empresaris i autònoms) és la seua formació mitjana, aproximada pel percentatge que posseeix estudis superiors. Com mostra el gràfic 5, aquest percentatge és en els emprenedors de la Comunitat Valenciana 1,7 punts menor que el d'Espanya (39% vs. 40,7%), sent el percentatge menor i la bretxa major (3 pp) en el col·lectiu d'autònoms. A més, en totes les grandàries d'empresa (micro, xicotetes, mitjanes i grans) de la Comunitat Valenciana, el percentatge d'emprenedors amb formació universitària és inferior al d'Espanya. En conseqüència, a més del menor nivell de capital

humà dels ocupats valencians (en general) que condiciona el nivell de productivitat de les empreses, aquesta menor qualitat es reproduïx en els emprenedors que prenen les decisions.

Gràfic 5. Nivell educatiu dels emprenedors. 2021 (percentatge)

Font: INE (EPA) i elaboració pròpia.

3.4. REDUÏT ESFORÇ INVERSOR EN R+D

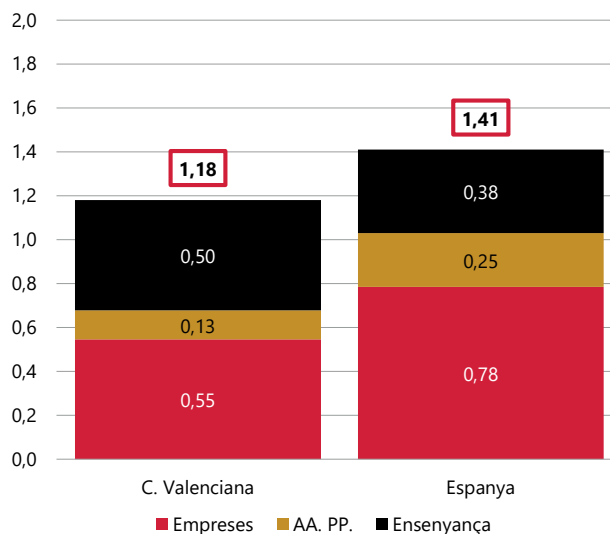
A més del capital humà, un altre determinant de la productivitat és l'esforç innovador, que sol aproximar-se a través del pes que la inversió en R+D té en el PIB. La innovació és fonamental perquè una empresa siga competitiva i guanye quota de mercat, ja siga perquè millora la qualitat del seu producte, redueix el seu preu o ofereix un nou producte. La innovació és de fet una font de destrucció creativa (en paraules de Schumpeter) que fa que les economies progressen i es desenvolupen.

La informació més recent que ofereix l'INE referida a 2020 mostra que l'esforç inversor en R+D de la Comunitat Valenciana és un 16% inferior al d'Espanya (1,18% del PIB vs. 1,41%). És un percentatge allunyat de l'esforç inversor més gran de les regions més riques i productives: 2,2% del País Basc, 1,96% de Madrid, 1,9% de Navarra i 1,7% de Catalunya. Igual que en el capital humà, també hi ha una clara relació positiva entre el nivell de productivitat i l'esforç innovador.

La distribució de la inversió en R+D per agents econòmics mostra una altra feblesa de l'economia valenciana i és el reduït pes de les empreses. De fet, mentre que de mitjana a Espanya la inversió en R+D que realitzen les empreses suposa el 56% del total, en la Comunitat Valenciana el pes és 10 pp inferior (46%). I si posem el focus a les regions més desenvolupades, aquest pes de les empreses arriba

al 88% a Navarra, al 76% al País Basc i al 60% a Catalunya. També és menor en la Comunitat Valenciana el pes de la inversió que realitza el sector públic (11%, 7 pp menor que el d'Espanya), la qual cosa situa al sector de l'ensenyament com el de major pes en l'economia valenciana.

Gràfic 6. Inversió en R+D+I com a percentatge del PIB en la Comunitat Valenciana i Espanya. 2020

Font: INE (Estadística I+D) i elaboració pròpia.

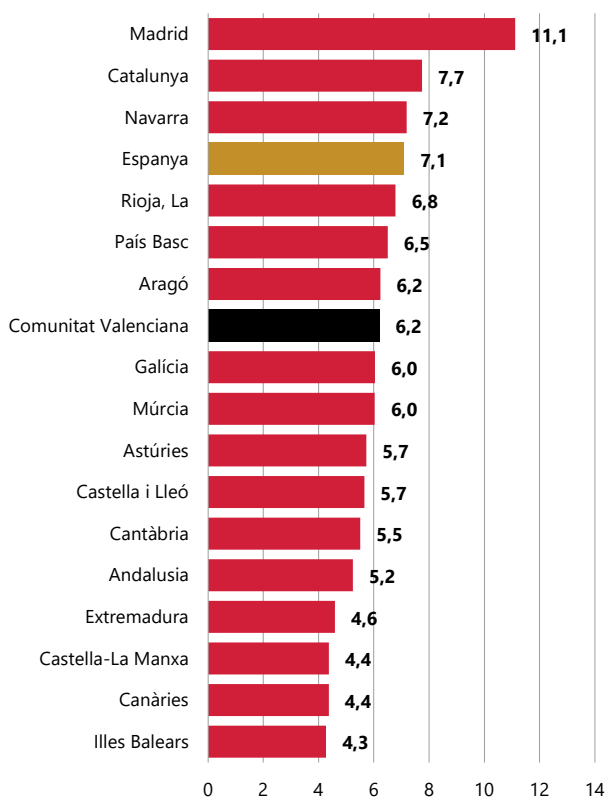
3.5. REDUÏT ESFORÇ INVERSOR EN INTANGIBLES

L'evidència empírica és concloent al demostrar la importància que els actius intangibles tenen com a font de creixement de la productivitat i, per tant, del benestar a llarg termini de les economies. Els països que fan un major esforç inversor en aquesta mena d'actius aconsegueixen majors nivells de productivitat i de PIB per càpita. No sols està demostrat en el cas concret de la inversió en R+D+I, sinó també en altres actius intangibles com la formació dels treballadors en les empreses, la publicitat, el disseny, el *software* i les bases de dades, per posar alguns exemples.

En el cas espanyol, l'evidència també mostra que les regions més riques aconsegueixen majors nivells de productivitat i això es deu en part a la seua major inversió en actius intangibles. És precisament el que il·lustra el gràfic 7, on es representa el rànquing de les regions espanyoles en termes del pes que la inversió en intangibles té en el PIB. L'esforç inversor de la Comunitat Valenciana és inferior al d'Espanya (6,2% vs. 7,1%) i, una vegada més, està allunyat de les regions que aconsegueixen majors nivells de productivitat.

Dels actius intangibles, on la Comunitat Valenciana ix pitjor parada en esforç inversor és en formació dels treballadors en l'empresa.

Gràfic 7. Esforç inversor en intangibles. 2018 (percentatge del PIB)

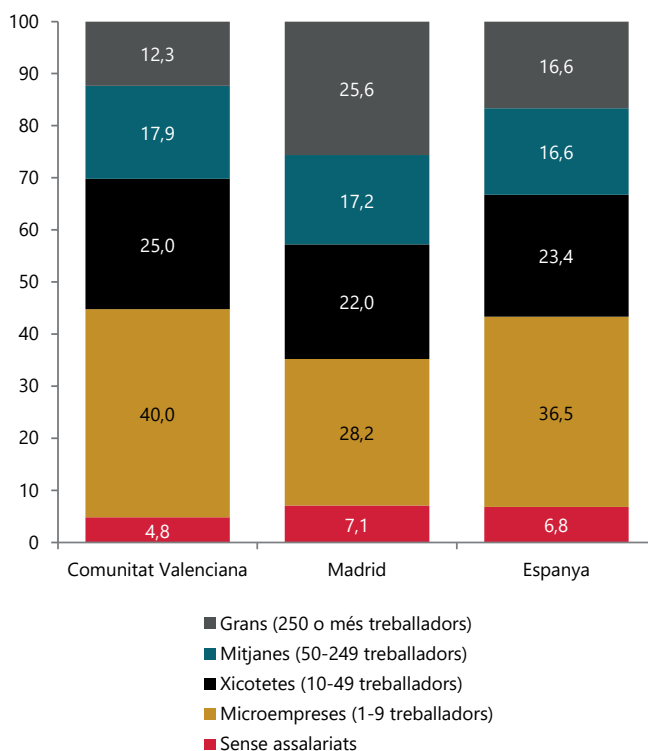
Font: Fundació COTEC-Ivie.

3.6. REDUÏDA GRANDÀRIA EMPRESARIAL

La menor productivitat de l'economia valenciana també té a veure amb la demografia del seu teixit empresarial, en el qual és majoritària la presència d'empreses sense assalariats, micro i petites empreses, i on el pes de les grans és inferior a la mitjana nacional i s'allunya de les regions líders en termes de productivitat. L'evidència mostra que les grans empreses generen un major valor afegit per ocupat, per la qual cosa com menor siga el seu pes, menor serà la productivitat de l'economia.

Com mostra el gràfic 8, el pes de les grans empreses en l'ocupació de la Comunitat Valenciana és inferior al d'Espanya (12,3% vs. 16,6%). La bretxa és major en relació amb les regions més productives com Madrid (12,3% vs. 25,6%). Per contra, la microempresa valenciana genera al 40,0% de l'ocupació de la Comunitat Valenciana, 3,5 pp més que a Espanya. Les empreses de menys de 50 treballadors concentren quasi el 70% de l'ocupació valenciana, 3,1 pp més que a Espanya i 12,5 pp més que a Madrid.

Gràfic 8. Distribució de l'ocupació per grandària d'empresa. 2021 (percentatge)

Font: INE (EPA) i elaboració pròpia.

4. FEBLESES DEL SECTOR PÚBLIC

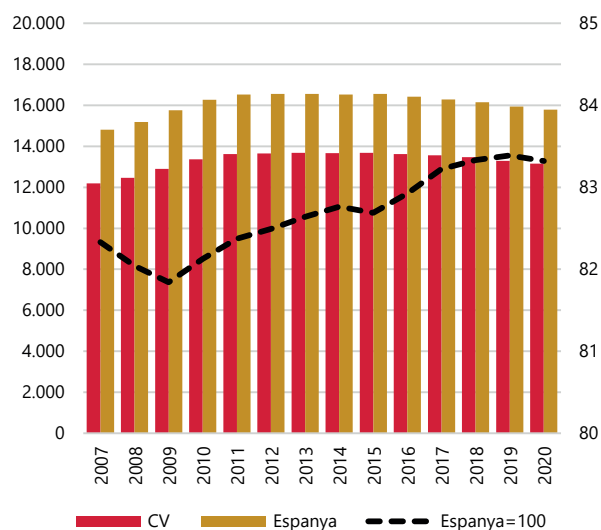
Com s'ha comentat en pàgines anteriors, la baixa productivitat de l'economia valenciana no sols és responsabilitat del teixit empresarial, sinó que també influeixen les condicions d'entorn en el qual les empreses desenvolupen la seua activitat. I aquestes condicions necessàries per a maximitzar l'eficiència i potencial dels factors productius són responsabilitat de les administracions públiques, que han de garantir la dotació d'infraestructures adequades, estabilitat institucional, seguretat jurídica i, en definitiva, un clima adequat per a realitzar negocis. Cinc són les febleses identificades que es descriuen a continuació.

4.1. MANCANCES EN INFRAESTRUCTURES PÚBLIQUES RELLEVANTS

En la primera de les variables esmentades, el teixit productiu valencià opera en pitjors condicions que el de la resta de regions a conseqüència de la menor dotació d'infraestructures públiques en relació amb la grandària de l'economia. Per exemple, si posem en relació l'estoc de capital públic amb la població a la qual presta serveis, encara que des de 2007 ha augmentat lleugerament per damunt de la mitjana

nacional (8% vs. 7% de forma acumulada), en 2020 (últim any disponible) se situa un 17% per davall d'aquesta mitjana. Òbviament, aquesta situació de clar desavantatge és fruit d'un menor esforç inversor en la Comunitat Valenciana durant anys. Així, si posem el focus en els últims 40 anys, la inversió pública per càpita real sempre ha sigut inferior en la Comunitat Valenciana que a Espanya, excepte de forma puntual en un any. Estem parlant d'inversions públiques en conceptes com infraestructures de transport, urbanes, equipaments, sanitat i educació, edificis administratius, etc. Són inversions que alimenten un estoc de capital que és tan necessari en el procés productiu com el capital privat de les empreses. Amb una menor dotació de capital públic, a més que les empreses són menys competitives (per exemple, augmenta el cost de transportar les mercaderies), es ressent el nivell màxim de producció a aconseguir i, per tant, la productivitat de les empreses. I és en aquest punt en el qual entra en joc la manca d'infraestructures tan importants que es reclamen des de la Comunitat Valenciana, com el Corredor Mediterrani.

Gràfic 9. Estoc de capital públic per càpita. C. Valenciana i Espanya. 2007-2020 (euros constants i Espanya = 100)

Font: Fundació BBVA-Ivie (stock 2022) i elaboració pròpia.

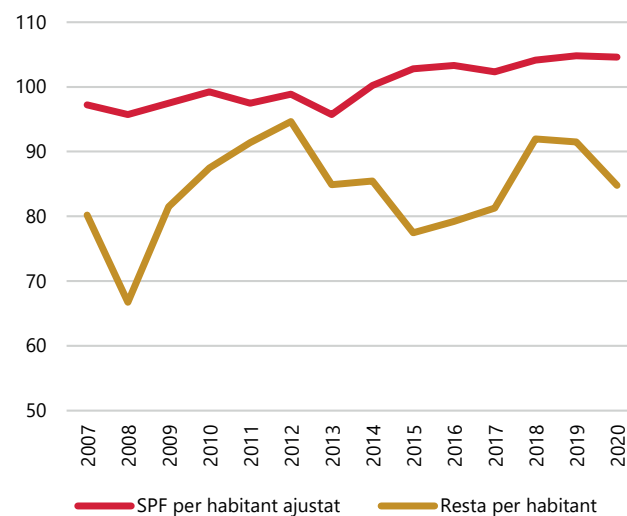
4.2. MENORS RECURSOS PER A DONAR SUPORT A L'ACTIVITAT ECONÒMICA

La Generalitat Valenciana gestiona un volum de despesa pública pròxima als 20.000 milions d'euros, despesa que ha anat creixent en el temps a mesura que han anat augmentant les competències assumides i que suposen més provisió de béns i serveis. En l'actualitat aquesta despesa equival a quasi el 15% del PIB i en relació amb la població se situa un 3,2% per davall de la mitjana de les comunitats autònomes de règim comú.

La composició d'aquesta despesa pública és molt rellevant a l'hora de fer costat al teixit productiu i esmorteir l'impacte de les turbulències associades al cicle econòmic. Així, si bé la despesa en serveis públics fonamentals per habitant ajustat (sanitat, educació i dependència) se situa un 4,6% per damunt de la mitjana de les CC. AA. de règim comú, en canvi, la despesa per càpita en polítiques de suport a les activitats productives i les inversions (resta de funcions) sempre ha estat molt allunyada de la mitjana, un 15% menor en 2020. En aquesta partida de la despesa en la resta de funcions està el capítol d'«assumptes econòmics» que és el que conté les ajudes al teixit productiu.

Què hi ha darrere d'aquesta reduïda despesa en funcions diferents dels serveis públics fonamentals? Clarament l'infrafinançament que pateix la Comunitat Valenciana des de fa ja massa anys, i que analitzarem de manera monogràfica més endavant.

Gràfic 10. Despesa pública per habitant per funcions ¹. C. Valenciana i Espanya. 2007-2020 (CC. AA. Règim comú =100)

¹ La despesa en resta de funcions no inclou el pagament dels interessos del deute.

Font: IGAE (2022) i INE (Xifres de població).

4.3. ADMINISTRACIÓ PÚBLICA AMB MENYS RECURSOS HUMANS I ENVELLIDA

Una altra de les febleses del sector públic que condiciona el suport a l'activitat econòmica és la quantitat de recursos humans que pot posar al servei d'aquest suport, ja siga per a la prestació de serveis fonamentals (com la sanitat i l'educació) o per a la resta de serveis. En aquest context, el nombre d'ocupats públics en relació amb la població a la qual atendre és en la Comunitat Valenciana un 6% inferior a

la mitjana nacional, sent la quarta regió amb la menor ràtio. En concret, enfront de 34,2 ocupats públics per cada 1.000 habitants que té Espanya, en la Comunitat Valenciana la ràtio és de 32,1. El rang de variació entre comunitats autònomes és gran, ja que el valor màxim de 50,8 d'Extremadura quasi duplica al 26,3 d'Illles Balears.

A aquest problema de menor dotació d'ocupació pública s'uneix l'envelliment d'aquests ocupats, la qual cosa planteja un problema de relleu generacional que ha de ser abordat en els pròxims anys i que afecta la transmissió de coneixement i experiència dins de l'administració pública. Així, el 40% dels ocupats de la Generalitat Valenciana té més de 54 anys i tan sols el 15% menys de 42 anys. Per tant, les plantilles estan envellides i el seu perfil de gestió és burocràtic, orientat a complir normes i no resultats.

En relació amb l'última de les característiques assenyalades dels ocupats de l'administració pública valenciana (perfil burocràtic en el qual no s'avaluen els resultats), hi ha una altra manca que afecta els quadres directius de l'administració pública que són els que orienten i prenen les decisions. En aquests quadres directius es troba a faltar personal més qualificat, la qual cosa contrasta amb el que ocorre en l'Administració General de l'Estat. Figures de funcionaris públics com els advocats de l'Estat, economistes de l'Estat o tècnics comercials de l'Estat haurien de tindre cabuda en l'administració autonòmica, la qual cosa seria possible si hi haguera convocatòries de places dirigides a persones molt qualificades i, per tant, ben remunerades. Seria un perfil de

personal cridat a ocupar els llocs de direcció en l'administració pública regional, la qual cosa contribuiria a l'avaluació de les polítiques públiques i a l'eficiència de la despesa.

4.4. GESTIÓ PÚBLICA POC EFICIENT

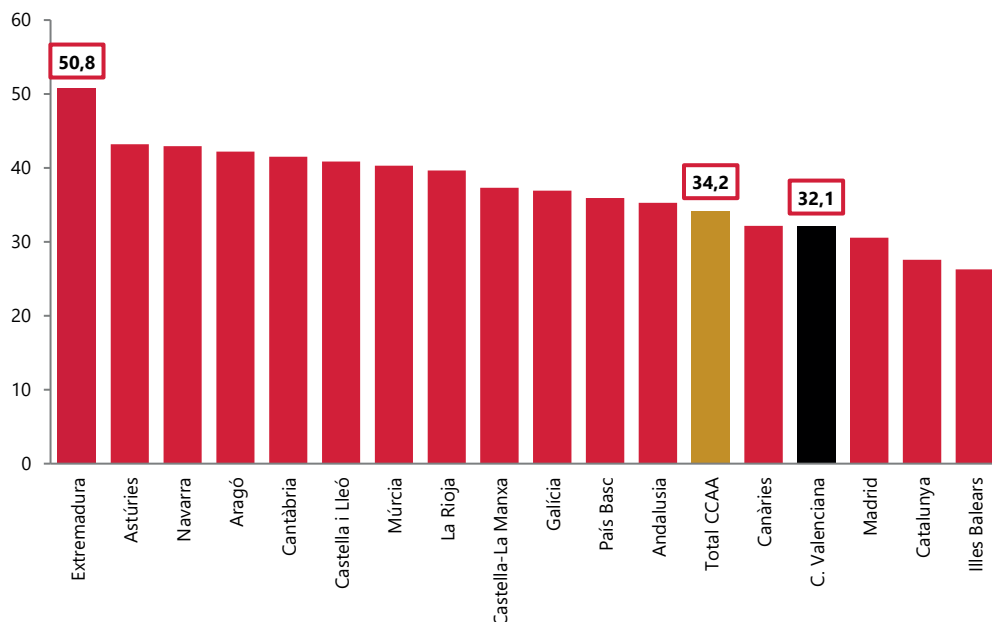
Una part molt important de la despesa que realitza la GVA i els seus organismes es materialitza en compres de béns i serveis, inversions i concerts per a la prestació de serveis, ja que representa quasi la meitat (en concret, el 48,6%) de la despesa total. Per aquest motiu, és fonamental que els processos de contractació d'aquests béns i serveis siga eficient, sense que existisquen excessives demores.

L'anàlisi dels processos de contractació pública mostra que els que realitza la GVA són més lents que els d'altres administracions públiques, ja que comporten de mitjana 130 dies enfront dels 72 de les AGE. És un indicador que mostra, per tant, que hi ha un ampli marge de maniobra per a la millora i guany d'eficiència en la contractació pública.

4.5. FEBLESA FINANCERA, DEGUDA A L'INFRAFINANÇAMENT

Un elevat nivell d'endeutament sempre és un element de vulnerabilitat tant per al sector privat com el públic i, per tant, no és l'excepció per a la Generalitat Valenciana. Un elevat nivell d'endeutament obliga a destinar una major part dels recursos a fer front a la càrrega del deute, alhora que aquesta augmenta quan s'endureixen les condicions

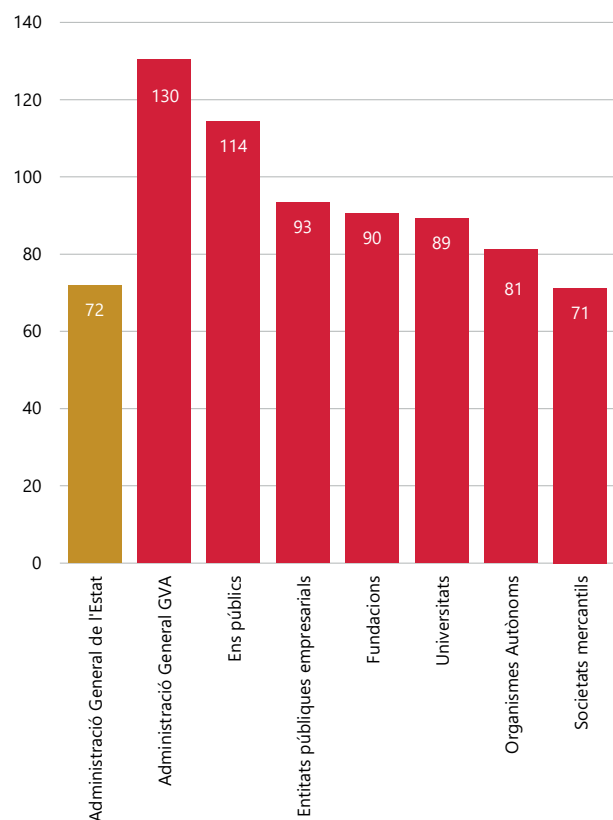
Gràfic 11. Ocupats de les Administracions Regionals per cada 1.000 habitants. 2021

Font: Ministeri de Política Territorial (2022), INE (Xifres de població) i elaboració pròpia.

en l'accés al finançament. A més, si el deute és engruixat, després de fer front al servei del deute, queden menys recursos disponibles per a donar suport a l'activitat econòmica, com hem tingut ocasió d'analitzar en punts anteriors.

Gràfic 12. Duració mitjana dels procediments de contractació de l'AGE i del sector públic autonòmic de la C. Valenciana per tipus d'entitat. Licitacions publicades en la PCSP en 2018, 2019 i 2020* (dies)

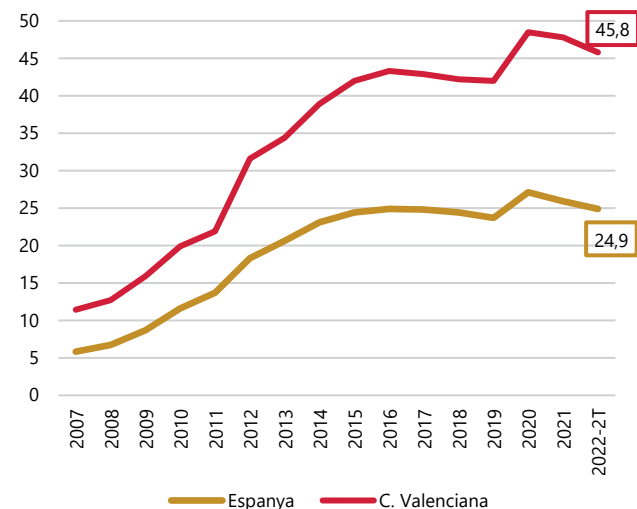
*Dades provisionals.

Font: Ministeri d'Hisenda (Plataforma de Contractació del Sector Públic), ContraPublvi i elaboració pròpia.

A conseqüència de l'infrafinançament que pateix la Comunitat Valenciana des de fa ja tants anys, aquesta vulnerabilitat financera no fa sinó augmentar, ja que la ràtio deute/PIB aconseguix en l'actualitat el 45,8% del PIB (54.000 milions d'euros), sent el nivell d'endeutament més elevat de totes les regions espanyoles, superant en 21 pp el valor mitjà. Com mostra el gràfic 13, la bretxa amb la mitjana de les CC. AA. s'amplia amb el pas del temps. Amb dades de juny de 2022, un ciutadà de la Comunitat Valenciana deu 10.500 euros, la qual cosa suposa 3.900 euros més que la mitjana. Del deute total (54.000 milions d'euros), quasi les tres quartes parts s'expliquen per l'infrafinançament, que, en termes

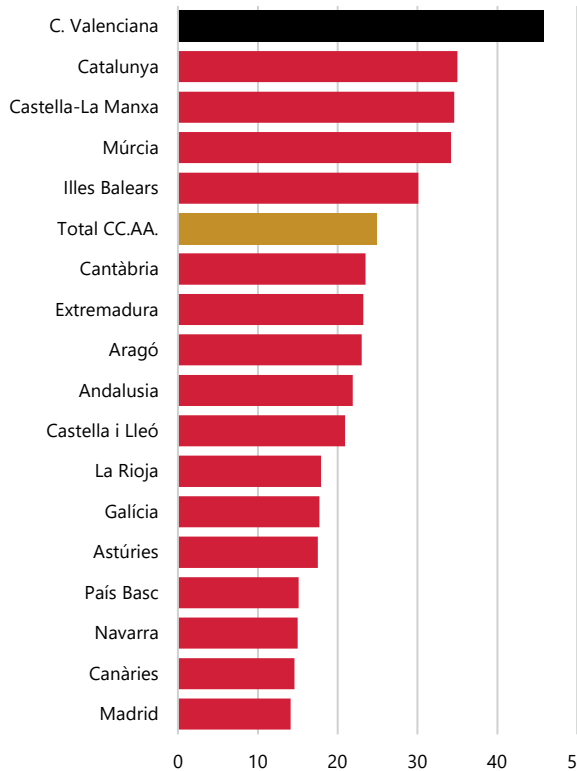
per càpita, ha oscil·lat entre un 6% i 13% per davall de les CC. AA. de règim comú.

Gràfic 13. Deute públic autonòmic/PIB. 2007-2T2022 (percentatge)

Font: Banc d'Espanya (2022) i INE (CRE).

Gràfic 14. Deute públic autonòmic/PIB. Rànquing CC. AA. juny 2022 (percentatge)

Font: Banc d'Espanya (2022) i INE (CRE).

5. REPTES I PROPOSTES DE MILLORA

Al llarg de les pàgines anteriors s'ha aportat abundant evidència empírica que mostra que darrere del menor nivell de benestar (PIB per habitant) està la baixa productivitat del sector productiu valencià, que és un fenomen que es repeteix en la major part de les seues branques productives. I darrere d'aquest problema estructural està el menor esforç inversor en les variables determinants de la productivitat, com són el capital humà, tecnològic, intangible o TIC, principalment. Les febleses del sector privat i públic que s'han identificat han de corregir-se per a millorar la productivitat i tancar la bretxa que separa la Comunitat Valenciana de la mitjana nacional i molt més de les regions més desenvolupades. Aquestes últimes apareixen de manera reiterada en els primers llocs del rànquing regional en moltes de les variables explicatives de la productivitat.

En aquest context, la Comunitat Valenciana té davant si reptes que afrontar per a convergir al nivell més gran de vida d'altres regions, algunes responsabilitats del sector privat i altres del públic.

Els principals reptes del teixit productiu són els següents:

Redirigir la inversió cap a actius intangibles

- El que caracteritza les economies més pròsperes és l'elevat pes del coneixement en els recursos productius (de més qualitat): l'R+D+I, el *software*, el disseny, les bases de dades, la marca, el capital organitzacional, la formació en les empreses, etc. I el denominador comú a aquests actius és que són intangibles. Per això, és necessari redirigir la inversió cap a aquests actius (que són d'altra banda els característics del procés de transformació digital), pel que és necessari millorar l'accés al seu finançament, incentivant no sols el capital de risc, sinó també el finançament bancari.

Impulsar la professionalització de la gestió de les empreses

- Els directius i empresaris són els que prenen les decisions fonamentals de les empreses i, per tant, la seua preparació és fonamental per a la visió estratègica d'aquestes, en aspectes tan importants com la innovació, la internacionalització, la digitalització, la importància de la marca, etc. Per això, un repte que ha d'afrontar el teixit empresarial és millorar el capital humà dels seus directius.

Incorporar recursos humans qualificats i permanents a les plantilles

- A més de l'augment del capital humà dels empresaris, aquest repte ha d'estendre's a la resta de la plantilla, per a

tancar la bretxa que separa a la Comunitat Valenciana de la qualitat de l'ocupació d'altres regions més pròsperes. Per tant, les empreses han d'incorporar personal qualificat i apostar per la formació contínua de les plantilles.

Promoure la transformació digital de les organitzacions

- La digitalització té un enorme potencial per a millorar la competitivitat de les empreses, ja que gràcies a ella s'impulsa la innovació en productes i processos, millora l'eficiència, genera oportunitats de negoci i més rendibilitat, permet satisfer millor als clients, etc. És un repte dels fons europeus de reconstrucció i en el qual s'ha posat èmfasi tant en el Pla de Recuperació i Resiliència del Govern d'Espanya com en l'Estratègia Valenciana de Recuperació.

Difondre i imitar les pràctiques de les millors empreses

- En la pràctica totalitat dels sectors productius existeixen empreses valencianes líders (grans i mitjanes, rendibles, financerament sòlides, innovadores, professionalitzades, etc.) les experiències de les quals han de ser conegudes perquè puguen ser imitades.

En el cas del sector públic, el repte ha de ser crear l'entorn més favorable perquè el sector privat desenvolupe la seua activitat, la qual cosa implica:

Aconseguir resultats en les demandes de finançament just i inversions adequades per a la Comunitat Valenciana

- L'escassetat de recursos representa un xoc negatiu permanent amb dues implicacions negatives molt rellevants: a) afebleix la política de desenvolupament regional per a ajudar al teixit productiu; i b) condiona el nivell de renda per càpita que podem aconseguir. És un constant repte del Govern Valencià que desgraciadament segueix present fins que no es reforme el sistema de finançament autonòmic.

Controlar la sostenibilitat financera de la despesa pública i l'endeutament

- És necessari definir prioritats de despesa, millorar l'eficiència, no oblidar les polítiques que més incideixen en el desenvolupament i vigilar els riscos associats a l'endeutament, perquè poden agreujar-se en un context macroeconòmic desfavorable. L'entorn de majors tipus d'interés al qual ens enfrontem suposa un element de vulnerabilitat que és major com més gran siga el nivell

d'endeutament de partida. Per tant, és fonamental no prendre decisions de pujades de despesa pública per a fer front a la crisi que es consoliden en el temps.

Rejuvenir i renovar els perfils de l'ocupació pública

- Un repte del sector públic valencià és millorar l'eficiència en la gestió de la despesa i, en conseqüència, és important comptar amb personal qualificat. Per això és necessari seleccionar-ho amb criteris de mèrit i capacitat, amb requisits formatius adaptats a les necessitats de la digitalització. A més, en l'organigrama de la GVA seria d'utilitat comptar amb un quadre de comandament qualificat i permanent, captat en convocatòries competitives públiques d'excel·lència (a l'estil de les quals fa l'AGE), la qual cosa exigirà nivells de remuneració concordes al nivell de responsabilitat.

Avaluar regularment les polítiques públiques

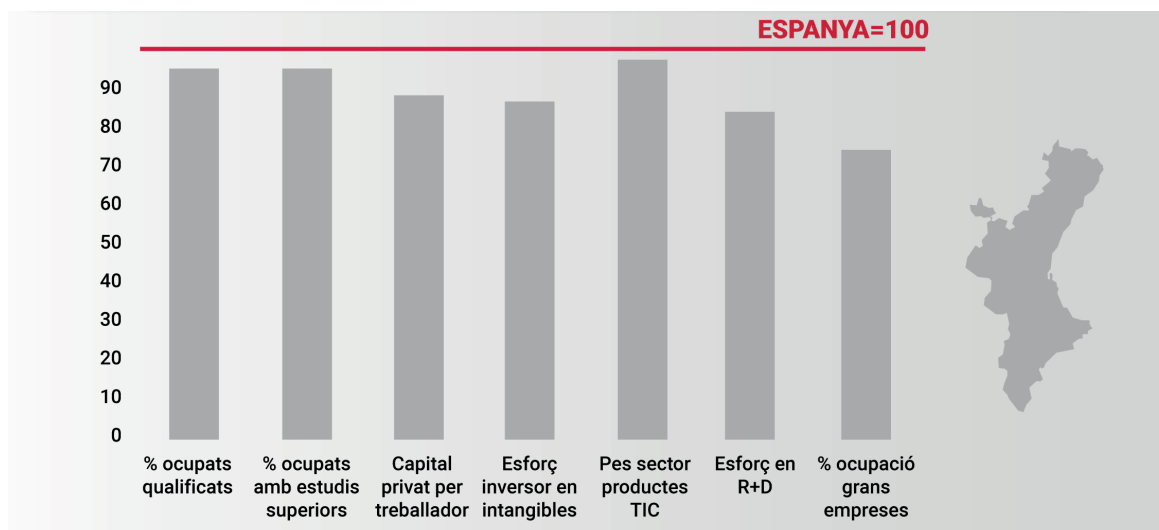
- L'eficàcia i eficiència en l'execució de la despesa pública requereix d'una avaluació ex-ante i ex post de les polítiques públiques, pràctica poc estesa a Espanya. Per això és convenient incentivar la cultura de l'avaluació en les AA. PP. Per això, és necessari definir ex-ante els indicadors i dades necessàries per a realitzar l'avaluació ex post. L'abundant informació disponible en les AA. PP. (dades) hauria d'utilitzar-se per a avaluar les polítiques públiques, però això exigiria sistematitzar-la perquè estiga orientada amb aquesta finalitat.

6. CONCLUSIONS

L'anàlisi realitzada en aquest breu diagnòstic de l'evolució recent de l'economia valenciana en els últims 15 anys permet concloure que:

- a) L'impacte de les tres últimes crisis ha sigut més intens en la Comunitat Valenciana, ja que el mentre el PIB per càpita de 2021 és un 5,3% inferior al de 2007, a Espanya és un 3,7% menor.
- b) La distància que ens separa de la renda per habitant d'Espanya ha augmentat del 10% en 2007 al 12% en 2021 i hem retrocedit dues posicions (de la 10 a la 12) en el rànquing regional.
- c) La nostra feblesa es deriva de la baixa productivitat d'una part majoritària del teixit productiu i de les mancances del sector públic per a secundar-lo per falta de recursos.
- d) Per a convergir a les regions més pròsperes, és necessari augmentar la productivitat, la qual cosa exigeix: a) orientar l'especialització cap als sectors més productius; i b) augmentar la qualitat dels factors utilitzats, la qual cosa requereix un major esforç inversor en capital TIC, intangible (que és el més estretament relacionat amb la digitalització) i humà. Per tant, el full de ruta a seguir per a tancar la bretxa de PIB per càpita exigeix acurtar la distància que ens separa de la mitjana nacional en les variables explicatives de la productivitat, com són les que es representen en el gràfic 15, i que es resumeix en un major esforç inversor en tota mena de capital, sobretot en intangibles.

Gràfic 15. PIB per càpita de la Comunitat Valenciana: factors explicatius de la seua baixa productivitat (l'any més recent disponible)

Font: Fundació BBVA-Ivie (stock 2022), INE (CRE, EPA) i elaboració pròpia.

- e) La millora de productivitat exigeix col·laboració d'empreses i AA. PP. Les primeres són les protagonistes de l'esforç inversor i dels canvis d'especialització productiva, i les segones han de crear condicions òptimes perquè les empreses prenguen les seues decisions, facilitant els negocis i garantint les infraestructures i serveis públics que són inputs necessaris del procés de producció. I això últim exigeix corregir l'infrafinançament.
- c) En l'acumulat des de principi d'any fins setembre, les exportacions valencianes creixen a un ritme elevat que supera lleugerament la mitjana nacional (25,1% vs. 24,7%).
- d) La taxa d'inflació és ara mateix un element de preocupació, amb un creixement anual dels preus molt semblant al d'Espanya, tant per a la inflació general (7,2% vs. 7,3% a l'octubre) com la subjacent (6,4% vs. 6,2%).

Encara que el balanç de l'evolució de l'economia valenciana en els últims quinze anys (en els quals s'ha patit l'impacte de tres crisis) no és positiu perquè s'ha ampliat la distància a la renda mitjana per habitant d'Espanya, l'evolució més recent convida a un cert optimisme, ja que aquesta bretxa s'està acurtant des de 2019. A més, a la vista dels indicadors més recents de conjuntura, l'economia valenciana realitza clars progressos, en un entorn on preocupen les elevades taxes d'inflació i el control del dèficit públic a conseqüència de les mesures implementades per a esmortir l'impacte de la crisi:

- a) El PIB de la Comunitat Valenciana ve creixent per damunt del d'Espanya o caient a menor ritme en els trimestres més durs de la pandèmia. La dada més recent del tercer trimestre de 2022 (estimació de l'AIReF) situa el creixement anual en el 4,6%, 0,8 pp per damunt del d'Espanya.
- b) El mercat de treball de l'economia valenciana es mostra més dinàmic que la mitjana nacional des de mitjan 2020 si s'ha de jutjar per la taxa de creixement del nombre d'afiliats a la Seguretat Social. La dada d'octubre mostra un creixement anual del 3,5% que és mig punt superior al d'Espanya.

- e) L'infrafinançament continua passant factura en les finances públiques valencianes, la qual cosa condiciona el control del dèficit públic que se situa per damunt de la mitjana de les comunitats autònomes.

En aquest context de moderat optimisme a la vista de l'evolució més recent, la Comunitat Valenciana pot i deu afermar aquesta positiva evolució enfrontant-se a un repete addicional als ja assenyalats que és maximitzar els beneficis potencials dels fons europeus de recuperació, atraient recursos per al sector públic i privat. En el fons es tracta d'aprofitar els fons Next Generation European Union (NGEU) per a corregir febleses i aconseguir forteses. Els NGEU són una gran oportunitat per a impulsar la recuperació i les transformacions que l'economia valenciana necessita per a millorar la seua productivitat per dos motius: perquè aporten recursos a una comunitat autònoma com la valenciana amb un sector públic fortament endeutat i problemes de dèficit estructural; i perquè es destinen a impulsar transformacions estructurals de l'economia valenciana que es concreten en projectes en àrees tan importants com la transformació digital del teixit productiu i la transició energètica.

Taula 1. Indicadors més recents de la conjuntura de l'economia valenciana

Indicador	C. Valenciana	Espanya	Període última dada
Creixement PIB (tc anual)	4,6%	3,8%	3T 2022
Atur registrat (tc anual)	-15,6%	-10,5%	Octubre 2022
Taxa d'atur	13,5%	12,7%	3T 2022
Afiliats a la SS (tc anual)	3,5%	3,0%	Octubre 2022
Empreses inscrites a la SS (tc anual)	0,7%	0,0%	Octubre 2022
Exportacions (tc anual)	25,1%	24,7%	Setembre 2022
IPC	7,2%	7,3%	Octubre 2022
IPC subjacent	6,4%	6,2%	Octubre 2022
Dèficit públic	-1,33%	-0,3%	Agosto 2022

Font: AIReF, Banc d'Espanya, INE, IGAE, Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions. Secretaria d'Estat de Comerç.

EQUIP DEL PROJECTE

Joaquín Maudos (*Universitat de València i Ivie*)

Carlos Albert (*Universitat de València i Ivie*)

EQUIP DE DISSENY I EDICIÓ

Maricruz Ballesteros (*Ivie*)

Belén Miravalles (*Ivie*)

Alicia Raya (*Ivie*)

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Ivie

